

והבירור לכך שאינו מתייחס הוא אם מחזור אחר האבידה ללא הכרזה. ולכן המוצא יניח ולא יכריז והלה יבוא ויתן סימן. וזהו ששאלו להלן 'בא ישראל ונתן בו סימן...' — בא מעצמו דוקא. (צ"ב לפי הסבר זה, אם אכן יש לחוש שאין כאן יאוש, מדוע ייפטר מהכרזה, עכ"פ להרא"ש שספק באבידה חייב להכריז).

'אמר ליה: מצא כאן ארנקי מהו? אמר ליה: הרי אלו שלו. — בא ישראל ונתן בה סימן מהו? אמר ליה חייב להחזיר. תרתי?!...' — אין גורסים 'אמר ליה: תרתי?' שהתלמוד הוא שמקשה, ולא רב יהודה, כי אם נראה לו פשוט שאינו חייב להחזיר, מדוע שאל לו. (תוס' הרא"ש. והרשב"א גרס 'אמר ליה' ותמה. וע' ריטב"א [ב'חדשים] וחדושי רעק"א).

'חייב להחזיר... לפנים משורת הדין' — כתב המרדכי שכופים אותו להחזיר, הגם שהוא בגדר 'לפנים משורת הדין'. [ולכן נקט לשון 'חייב להחזיר'. בהגר"א רס סקט"ו; שו"ת צמח צדק פט]. והרא"ש כתב שאין כופים לעשות לפנים משורת הדין. (וכתב בצ"צ שם שכוונת הרא"ש לכפיה בשוטים, אבל בירידה לנכסיו או בשמתא — כופין).

עוד כתבו הפוסקים (ע' במרדכי שם וברמ"א רס,ה), שאם המוצא עני והמאבד עשיר — אינו חייב. (ואפשר שזוהו רק כשיטתו שכופים להחזיר, אבל מצד מדת חסידות ועשיית הטוב והישר — אף בעני ראוי הדבר. ע"ש בהגר"א). בספר אילת השחר כתב להסתפק האם כופים להחזיר האבידה עצמה, או די בהחזרת דמים, שהרי רואים שיש חילוק בין עשיר לעני, הרי שהעיקר משום הפסד וחסרון. מאידך י"ל כיון שמחויב להחזיר, כבר מחויב את החפץ עצמו.

'רבי אמי אשכח פרגיות שחוטות בין טבריא לציפורי, אתא לקמיה דר' אסי... זיל שקול לנפשך' — כאן לא הזכירו לחלק בין רוב נכרים לרוב ישראל — שסמך על דברי רבא דלעיל. [ואע"פ שאין מעמידים שוחטים לעוף, שהרי אינו נמכר במקולין אלא כל אחד שוחט לעצמו ואוכל — אפשר להעמיד ברוב ציידים של אותו מקום מישראל, ונוהגים היו לשחוט מיד כדי שלא יברחו, לכך הבשר כשר. רשב"א ור"ן].

והראב"ד הוכיח מכאן (מזה שהתירו פרגיות ואין לפרש ברוב נכרים שהרי דרכם להישחט בבית, כנ"ל) לפסוק להלכה שאפילו ברוב ישראל מותר. אך אין כן דעת רוב הפוסקים.

והגר"א (חו"מ רנט סק"ז) תמה, הלא רב אסי עצמו חילק לעיל בין רוב ישראל לרוב נכרים? ואולי הראב"ד גרס לעיל 'רב אשי' כפי שכתוב כן בחדושי הר"ן. [וכיו"ב בשבת מה: הביאו התוס' 'רב כהנא ורב אסי' ולפנינו 'רב אשי'. וכן ברי"ף להלן מב: גרס 'רב אסי' ולפנינו 'רב אשי']. אך נראה שאין זה רב אשי האחרון אלא היינו רב אסי, וסמ"ך ושי"ן מתחלפות. ויש ספרים שכתוב כאן 'אתא לקמיה דרבי אבא' — ע' בראשונים.

עוד אפשר שסובר הראב"ד ש'רב אסי' לחוד ו'רבי אסי' לחוד. וכן כתבו התוס' בחולין יט. ובשבת מה: וע' בספר תולדות תנאים ואמוראים (היימאן). ועוד יש להעיר לדברי הרש"ש (בביצה ו). שמצינו רב אסי בתראה, לאחר אביי ורבא. והריטב"א תירץ באופן אחר; מדובר שבא ישראל ונתן סימניה (ולכאורה תירוץ זה אתי שפיר רק אם סימנים דאורייתא, שהרי מדאורייתא היה לו לילך אחר רוב כנענים ולפסול השחיטה, וע"י נתינת הסימנים הוא מתיר איסור תורה).

דף כה

זרמינהו: מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן חייב להכריז... — ובודאי הכוונה

להכריז על הכל, כדי להחזיר שניהם בנתינת סימן לאחד, שאם לא כן מה בא התנא להשמיענו (עפ"י הריטב"א).

'צבורי פירות... שלשה מטבעות זה על גב זה...' — ואינם בכלל סימן העשוי לידרס שלדברי רבה (כב:) אינו סימן — שמדובר בפירות שאסור לעבור עליהם ולא ידרסום. וכן מעות, מפני חשיבותן כל המוצא אותן ראשון נוטלן, הלכך אינם עשויים לידרס (ראשונים — לעיל כב: ואולם לענין מטבעות המונחות כמגדל ברשות הרבים, כתב הריטב"א כאן שנראה שלדברי הכל עשויות לידרס בנקל ואינם סימן).

'לא שנו אלא של מלך אחד כעין שלשה מלכים... רויחא תתאה, ומציעא עילויה וזוטא עילויה... אבל של מלך אחד דכולהו כי הדדי נינהו, אע"ג דמנחי אהדדי הרי אלו שלו, אימר אתרמויי אתרמי ובהדי הדדי נפול' — לכאורה נראה שהדבר נדיר מאד, שיפלו בצורה זו. [וגם אם נפרש שלא נפלו כך מן הגובה, שזהו דבר בלתי סביר לחלוטין שיסודרו כך, אלא חוששים שהניח כיסו והיה בו חור, או ישב באותו מקום ונפלו, מ"מ זה אין מצוי כלל, על כל פנים במטבעות חלקות ומהוקצעות כאותן של זמנינו. והגם שאין דרך להניח מטבעות ברה"ר, נראה שיותר רחוק שיפלו כך], ומדוע לא ייחשב זה לראיה שהונחו, ולסימן? ואולי הכוונה שאע"פ שבאמת קרוב לודאי שהניח, בכל זאת מתיאש כי סבור שהמוצא לא ירגיש ולא ישים אל לבו צורת עמידתם, שאינו שינוי של ממש, ויתלה שכך איתרמי. לא כן כאשר מונחים כמגדל, סולם ואבני בית קוליס, שצורות חריגות הן — אינו מתיאש, כי תולה שהמוצא ישים אל לבו שודאי הונחו כך. [שו"ר כעיקר הדבר בריטב"א. ובכך מיושבת קושיית הר"ן הואיל וחוששים שמא נפלו זה על גב זה, כיצד מנין הוי סימן. ויצא לחלק בין מפוזרים לכנוסים. אך להאמור ניחא, כי באמת מסתבר שהניח וידוע מנינם].

'מאי איריא תלתא, אפילו תרין נמי? אמר רבינא: טבעא מכריז' — יכול היה לתרין: תרי — איתרמויי אתרמי ובהדי הדדי נפול, אלא מתרין את האמת שטבעא מכריז. [ואין לומר שפשוט היה לו שגם תרי לא איתרמי שנופלים זה על זה, שאם כך הרי ודאי הונחו ולא נפלו, והיה המקום סימן. ואולם הראב"ד מתרין (וכן צידד הריטב"א) שדברים קטנים כמטבעות, אי אפשר לכיין המקום] (עפ"י הרא"ש. ועתוס').

ונפקא מינה — אילו יכריז באופן שאין במשמעות דבריו שתי מטבעות, שאז לכאורה היה מועיל גם מנין שנים כסימן (ע' במובא לעיל כ:). אך כיון שבשנים ניתן לתלות בנפילה — אין כאן סימן כלל. וכן מבואר בפוסקים (עתוס'; שו"ע חו"מ רסב, יב ובסמ"ע) שלדעת האומר צריך שיהו מונחים כמגדל, דוקא בשלש מטבעות אבל שנים אפשר שנפלו ואין זה 'מגדל'.

עוד יש לפרש שההנחה בקושיא היתה שמכריז 'אבידה מצאתי', ואינו מזכיר כלל מטבעות, ולכך שאלו 'אפילו תרי נמי'. ולפי הנחה זו אפילו בדרך נפילה מועיל, כי די במה שאומר שנפלו לו מטבעות. ותרצו שמכריז 'מטבעות' ולפיכך אינו סימן בשנים, והוא הדין כשמונחים זה ע"ג זה אינו סימן בשנים, שמא כך ארע שנפלו (הריטב"א). ואין להקשות כשמוצא שנים לא יכריז 'מטבעות' אלא 'אבידה מצאתי' — כי כיון שבכל אבידה מודיע מה מצא, וגם במטבעות אם מצא יותר משנים, הרי שבוה שאומר 'אבידה' סתם, שוב ידעו כולם שמצא שנים. עפ"י 'שם הך' שיעור נט. וע' שטמ"ק).

(ע"ב) 'כאבני בית קוליס' — יש לשאול ממה שאמרו (בסנהדרין סג:) אין נותנים סימן לעבודה זרה ואין מזכירים שמה מלבד אותן הכתובות בתורה. ומדוע הוצרכו להזכיר שמה, היה לומר רק אחת

מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן ותו לא. ואומר רבנו תם ששמה 'קילוס' לשון שבה, וחכמים כינו אותה לגנאי — 'קוליס' כמו לעג וקלס (מובא בתורא"ש; תוס' סנהדרין סד.).

'מפני שיכול לומר לו של אמוריים הן' — לא אמרו 'מפני שהן של אמוריים' — משמע שאעפ"י שאינו ודאי של אמוריים כגון שהיה הכותל שנים רבות של אבותיו ואפשר שהעלה חלודה משעה שנתנו אבותיו שם, אעפ"כ הן שלו, שכיון שיש אפשרות לתלות מימות אמוריים היה שם ולא הוחזק ישראל זה בממון לעולם, הרי הוא של מוצאו — כמו שכתב הרא"ש (תורת חיים).

*

'אמר רבי יצחק מגדלאה: והוא שעשויין כמגדלין' — כתב מהר"ץ חיות (כאן ובספרו 'מבוא התלמוד' ז') שהרבה אמוראים שהוזכרו בתלמוד בהלכה אחת או בהלכות בודדות, כינום בבית המדרש על שם אותה הלכה שנאמרה בשמם. והביא כמה דוגמאות לדבר. והרב החכם ר' ראובן מרגליות הרחיב וביסס ענין זה בספרו 'לחקר שמות וכינויים בתלמוד'. ואסף איש טהור משני התלמודים ומן המדרשים את שמות החכמים שכוננו על שם מאמריהם. (ע"ע ערכין כח: 'א"ר חייא בר אמי משמיה דחולפנא...') — לענין משמר המתחלף ביום שפגע בו יובל).

דפים כה — כו

ציונים וראשי פרקים לעיון

(כה:): 'מצא בגל ובכותל ישן — הרי אלו שלו...'

(כו:): 'מצא בחנות — הרי אלו שלו.'

— הראשונים ז"ל נתנו טעמים שונים מדוע אין בעל הגל והכותל, או בעל החנות, קונה את האבידה, והלא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו; —

התוס' כתבו שחצר אינה קונה דבר שיכול להיות שלא ימצאנו לעולם, כמו כאן שמוצנע בעובי הכותל. (וכן כתב הרא"ש להלן לענין פונדק, שאין בעל הבית קונה מפני שהוא משכירו תדיר ולא עתיד לימצא לו). והרשב"א כתב על תירוץ זה שאינו מחזור בעיניו. ואפשר שכוונתו לחלוק על עיקר דין זה. (וע"ע בשו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב מד ושו"ת אור לציון ח"א חו"מ ז').

הרמב"ם (גולה ואבדה טז, ח) פרש, לפי שהחפץ אבוד ממנו ומכל אדם, לפיכך הוא של מוצאו ולא קנתה לו חצירו. וטעם יש בדבר: 'ומה אבידה של אדם אמרה תורה אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל אדם יצאת זו שנפלה לים שאבודה ממנו ומכל אדם, קל וחומר למטמון קדמוני שלא היה שלו מעולם והוא אבוד ממנו ומכל אדם. לפיכך הוא של מוצאו'. (והראב"ד השיגו, שהרי החפץ ברשותו ואינו דומה לוטו של ים. וע' בספר אור שמח ובחידושי על הש"ס).

והראב"ד (שם) כתב שלכך אינו קונה, לפי שהיא חצר שאינה משתמרת, ואינה קונה לו אלא אם עומד בצדה ואומר שתקנה לו. (גם הרמב"ם כתב (שם בהלכה ד) טעם זה לענין מעות שנמצאו בחנות).

עוד תירץ הראב"ד (מובא ברשב"א), שמדובר בגל ובכותל בחורשין, שהם הפקר. (ובחנות יתרץ שאינה

ד. אביי הורה במעשה שבא לפניו על עוף שנטל בשר בשוק והשליכו בין הדקלים של בר מריון, שמותר לו לבר מריון ליטלו. ואפילו היו רוב ישראל שם, שכן הבשר שאצל העוף דינו כאבוד מכל אדם וכ'זוטו של ים'.

לדעת רב האוסר לאכול בשר שנתעלם מן העין, מוצא אתה התר אכילה בעומד ורואהו משנטלו עד שהשליכו.

התוס' כתבו שאין הלכה כרב, ואף על פי כן צריך להעמיד שראינו שנטל הבשר מעיר שרובה טבחי ישראל, אבל בלאו הכי יש לחוש שהעוף הביאו ממקום שרובו כנענים. (ואין הדין מוכרח לדברי הכל — ערא"ש רשב"א וריטב"א). ואילו הרי"ף הביא ראיה מכאן שהלכה כרב שבשר שנתעלם מן העין אסור.

ה. רבי חנינא מצא גדי שחוט בין טבריה לציפורי והתירוהו לו; משום מציאה — כרבי שמעון בן אלעזר, ומשום שחיטה — כרבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי. ופירש רבא שמדובר במקום שרובו כנענים ולכך הרי היא שלו, ואולם רוב השוחטים — ישראל הם, לכך מניחים שהשחיטה כשרה (ואילו היתה טריפה היו משליכים אותה לאשפה). וכן היה מעשה דומה ברבי אמי שמצא פרגיות שחוטות בין טבריה לציפורי והתירו לו.

דף כה

נד. א. אלו מציאות חייב להכריז עליהן?

ב. פירות או מעות שנמצאו ליד כלי שיש בו סימן, האם הם של מוצאם?

ג. מצא גוזלות מקושרים — מה דינם?

ד. מצא כלי באשפה (= ערימה של פסולת) — מה דינו?

ה. ספק הינוח — מהו ליטלו לכתחילה ומה הדין אם נטל? ומה הדין בודאי הינוח?

א. אלו חייב להכריז; —

מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא — שסתם כלי [בזמנם] יש בו סימן. וכן מעות בכיס או כיס כמות שהוא;

ציבורי פירות, ציבורי מעות — שמנין הציבורים סימן. ולרבא (כב): מקום ההנחה סימן, ולדבריו אפילו ציבור אחד מכריז;

שלשה מטבעות זה על גב זה. והוא שעשויים כמגדלים (כן שנו בברייתא וכן אמר רבי יצחק מגדלאה). לדברי רבי חנינא, דוקא כעין של שלשה מלכים, שאין גודל המטבעות שוה ומונחות כשהרחבה למטה והקטנה למעלה. ולרבי יוחנן אין חילוק בדבר.

ונראה שבמטבעות רבות מודה רבי חנינא שאפילו בגודל אחיד הוי סימן. (מהערות הגרשו"א — מובא ב'השבת אבידה כהלכה' עמ' קסא).

מקצת המטבע על חברתה ומקצתה על גבי קרקע — אינו מכריז (שאפשר שכך ארע בנפילה, ואין זה דרך הינוח). היו עשויות כשיר (= צמיד, כלומר במעגל), כשורה, כחצובה — הרי זה ספק (ולא יטול. רמב"ם ג"א טז, ב). היו מונחות בשיפוע כסולם, כל שאילו מכניס קיסם ביניהן ונוטלם בבת אחת (שרוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי) — חייב להכריז. כאבני בית קוליס, כלומר אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן — חייב להכריז.

הרי"ף השמיט סולם ובית קוליס. וערשב"א.

ומכריז 'מטבעות מצאתי' והלה אומר מנינם [ודוקא משלש ולמעלה אבל בשנים אין המנין סימן]. ולרבה אף המקום סימן. אבל שאר דברים אינם סימן במטבע, אפילו אמר לו חברו חדשה היא, נירונית היא, של מלך פלוני היא, ואפילו שמו כתוב עליה — לא אמר כלום, שאין סימן למטבע, שמא הוציאה ומאדם אחר נפלה.

לדעת הרמב"ן (הר"ן והרשב"א), דוקא שמו כתוב עליה וכד' אינו סימן (משמע שהרמב"ן לא גרס זאת בגמרא אלא דברי הרי"ף הם), כי חוששים למטבע אחרת ששמו כתוב עליה, וזו שנמצאה — כבר הוציאה ונפלה מאחר. אבל אם נתן בה סימן שנסדקה [באופן מסוים] — מחזיר. ומה שאמרו 'אין סימן למטבע' היינו בצורתה וטיבועה, כי הרבה מטבעות נטבעות בצורה אחת. ואין כן דעת הריטב"א;

כריכות ברשות היחיד. [לדעת האומר מקום הנחתם אינו סימן, מדובר בשיש בהם סימן כגון קשר שאינו רגיל, והואיל וברשות היחיד הם, אין הסימן עשוי לידרס, כדלעיל כב:]; ככרות של בעל הבית. [לדעת האומר סימן העשוי לידרס לא הוי סימן, מדובר במקום שאין מצויים בהמה וכלבים. כדלעיל כג:]; גיזי צמר הלקוחים מבית האומן; כדי יין וכדי שמן [רשומות, ובאופנים שהרושם מהוה סימן — כדלעיל כג:].

ב. מצא כלי ולפניו פירות, כיס ולפניו מעות — אם היו מקצת בפנים ומקצת בחוץ (ואפילו רק נשתייר מהם דבר מה בפנים. רב פפא, ללשנא קמא) — חייב להכריז, ואם נתן אדם סימן בכלי או בכיס, חייב המוצא להחזיר לו אף את הפירות והמעות. לא היו מקצתם בפנים — לדברי רב זביד יש לחלק בין סוגי דברים שכשנשפכים מן הכלי נשאר מהם מעט בתוכו, שבאם לא נשתייר — הרי אלו שלו, כי יש להניח שממקום אחר באו ולא היו בכלי, ובין דברים העשויים להתגלגל לגמרי מן הכלי ללא שיוור (ונחלקו רש"י ותוס' בפשתן ובשאר פירות כיצד לדונם).

עוד אמרו אפשרות לחלק אם פתח הכלי פונה כלפי הפירות אם לאו. או גם תלוי בסוג הכלי, שאם יש לו אוגנים החוסמים את מה שבפנים, הרי אם לא נשאר כלום בפנים, ודאי לא מן הכלי נפל. א. נראה לשיטת רש"י, כלל אחד לכל האופנים: כל שאפשר לתלות שנפל מואתו כלי — יחזיר, מלבד אם ישנה ריעותא. כגון שלא נשאר כלום בכלי ויש לו אוגנים; פתח הכלי אינו כלפי הפירות; פשתן שלא נשאר בתוכו (עפ"י יד דוד. וכיו"ב מבואר בשו"ת הרא"ש סו"י קה).

ב. כתב הרא"ש: להלכה אנו נוקטים להחמיר ככל התירושים, הלכך אם נשתייר בכלי — חייב להכריז אפילו פי הכלי אינו פונה כלפי הפירות ואפילו אין לו אוגנים. (וכן משמע ברמב"ם פרק טו. והטעם, כי שמא נהפך הכלי על ידי העוברים ושבים. עפ"י ריטב"א). ואם לא נשתייר — הרי אלו שלו רק אם פי הכלי פונה לפירות. ואולם גם אם פונה לפירות, אם יש לו אוגנים — הרי הפירות שלו, שבדבר זה אין מחלוקת.

ג. מצא גוזלות מקושרים [בכנפיהם, שהכל מקשרים כך ואין הקשר מהוה סימן. רב], הואיל והם מדדים אין המקום מהוה סימן (רב עוקבא בר חמא. ולרבה אף בלא"ה אין מקום סימן). ואולם אם מצאן אחר

הגפה (= קיר) או אחר הגדר או בשבילים שבשדות, מקומות המשתמרים קצת (תוס') — הרי זה לא יגע בהם, שיש להסתפק שמא הניחום בעליהם מדעת ויבואו אחר כך ויטלום. [עבר ונטלם — לא יחזיר, וכדלהלן].

בתוס' מבואר שאם אינם מדדים, הרי המקום מהוה סימן (לרבא) ולפיכך יטול ויכריז. ואילו הרשב"א כתב שאם אינם מדדים הרי זה כודאי הינות, כי אין לחוש שבאו מעלמא, הלכך לא יגע בהם.

ד. מצא כלי באשפה; אם טמון ומכוסה — לא יגע בו (שאינן זו אבידה שמוזהר עליה ב'לא תוכל להתעלם', שמשתמר הוא. רש"י). ואם מגולה — נוטל ומכריז. [ובעיר שרובה כנענים — בין כך ובין כך אינו חייב להכריז. עפ"י גמרא לעיל כד-].

אם היו כלים קטנים כגון סכין והימנך (= מין מזלג) שיתכן שהושלכו עם הפסולת בלא משים — נוטל ומכריז (רב זביד).

ואפילו בכלים גדולים, אם נמלכו לפנות האשפה — חייב להכריז (רב פפא. כי שמא המפנה לא יראה האבידה וישליכנה. תוס'). ואולם אם היתה עומדת מראש לפנות, הרי זו אבידה מדעת ואין חייב ליטול ולהחזיר. א. שני התירוצים שבגמרא, של רב זביד ורב פפא — הלכה הם (רא"ש).

ב. מבואר מדברי התוס' (כד. ד"ה בטמון) שלדעת האומר יאוש שלא מדעת הוי יאוש, אפילו באשפה שנמלכו לפנותה אין חייב להכריז, כיון שבעליה עתיד להתיאש כשיודע לו שאינה שם. [ונראה לכאורה שאם המוצא בעצמו הוא המפנה, חייב ליטלנה ולהכריז, שהרי בכך שהוא מפנה הוא מאבד בידים חפץ של חברו. רק כשאחרים באים לפנות, אין חייב המוצא להחזיר, כי כבר נעשית אבודה בכך שעתה היא אשפה העשויה ליפנות].

ה. אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: כל ספק הינות (בדבר שאין בו סימן) — לכתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר.

א. לדעת הרמב"ם וש"ע אם עבר ונטל — זכה בו. ושאר ראשונים חולקים וסוברים יהא מונח עד שיבא אליהו. וכן פסק הרמ"א.

ב. דבר שיש בו סימן [ולהלכה אף מקום מהוה סימן, מלבד בגזולות מדדין וכד'] — יטול ויכריז. כן הוכיחו ראשונים מהגמרא. ופרשו התוס' הרא"ש והר"ן, דוקא במקום שמשתמר קצת, והרי נוח לבעלים שהמוצא יטול ויכריז, מאחר ואינו שמור היטב, אבל מקום המשתמר לגמרי, כגון כלי טמון באשפה שאינה עומדת ליפנות — אפילו יש בו סימן לא יגע בו.

ולדעת הרמב"ם (טו,א) אפילו יש בו סימן לכתחילה לא יטול, לפי שמטריח את הבעלים לחזר אחריו. ואם נטל — יכריז. [בספר נתיבות המשפט העמיד דברי הרמב"ם בדבר שאין בו סימן אלא מקום, דמה נפשך, אם הגיח הלא עשה כן מדעת, ואם נפל — אין מקום סימן, אבל דבר שיש בו סימן בגופו, יטול ויכריז כי שמא אבידה היא].

ג. רש"י פירש 'לא יחזיר' — למאבד, כיון שאין לו סימן. ושאר הראשונים חולקים ומפרשים לא יחזירנה למקומה; —

התוס' צדדו, וכן כתבו הרא"ש והריטב"א, שאפילו הגביהה ולא זו משם — לא יחזיר, כי כיון שמדובר במקום שהוא משתמר קצת, לא נתיאשו הבעלים [ואילו היה יודע מי בעליה,

חייב להחזיר לך] והרי אפשר שבעליה שכחה שם, הלכך משהגביהה נתחייב בשמירתה מספק עד שתבוא ליד הבעלים.

והרמב"ן נקט לעיקר (עפ"י הירושלמי) שרק אם הלך למקום אחר ואפשר שהבעלים באו ולא מצאוה — לא יחזיר, אבל אם עודנו שם — יחזיר [בדבר שאין בו סימן], שכיון שאינו מצווה להחזיר מעיקרא, לא נתחייב בשמירתה אם החזירה למקומה. ועוד שהרי הוא מחזיר לרשות הבעלים, שהרי הניחו שם לדעת. וכן כתבו הרשב"א והר"ן.

ד. בודאי הינוח — לדעת התוס' והרא"ש, אם המקום משתמר קצת, אם יש בו סימן יטול ויכריז, ואם אין בו סימן — לא יטול, ואם נטל — לא יחזיר, ואפילו לא זו משם — שכבר נתחייב בהשבתה הואיל ואינו שמור כל כך באותו מקום. מלבד אם הדרך להגיה שם וכן רצון הבעלים, ואין לתלות ששכחה — כגון פועלים המניחים טלית וקרדום בצד גדר השדה. ובמקום המשתמר לגמרי — לא יגע בו, ואם נטל — יחזיר מיד. ואם נטלו והלך למקום אחר ויש לחוש שמא בינתים באו הבעלים ולא מצאו — לא יחזיר אלא יכריז והבעלים יבואו ויתנו סימן.

והרשב"א והר"ן כתבו שבודאי הינוח לא יטול אפילו יש בו סימן [ואין חילוק אם משתמר היטב אם לאו]. ואם נטל ולא זו משם — יחזיר למקום שהיתה, בין יש בו סימן בין אין בו. ואם זו משם — לא יחזיר.

אם ניכר שהבעלים נתיאשו, אפילו בהינוח ודאי — הרי אלו שלו (כמבואר בדין מצא בגל ובכותל ישן, דשתיך טפי. ובתוס').

ה. במקום שאינו משתמר כלל, הכל מודים שבדבר שיש בו סימן יטול ויכריז. ובדבר שאין בו סימן — הרי אלו שלו. ואין חילוק בין ספק הינוח לודאי הינוח או דרך נפילה. [נראה שבדרך הינוח, גם במקום שאינו משתמר, אם כפי המציאות הוא משתמר לזמן קצר, הלא אפשר שיחזור ליטלו מיד ואין כאן יאוש].

דפים כה — כו

נה. מה דין המציאות דלהלן?

א. מצא בגל ובכותל ישן.

ב. מצא בכותל חדש.

ג. מצא בתוך בית המושכר לאחרים; מצא אבידה בפונדק.

א. מצא בגל ובכותל ישן — הרי אלו שלו. ופרשו בגמרא, באופן שניכר שמונחים שם זמן רב, כגון מטבעות ישנות שהעלו חלודה רבה, שאין אדם מניח חפציו למשמרת למשך זמן כזה, וודאי אינם שייכים לבעל הבית.

ב. מצא בכותל חדש, בתוך חורים הפונים לרשות הרבים; מחציו ולחוץ — שלו. מחציו ולפנים — של בעל הבית. היה רוחב הכותל ממולא מהם — חולקים. ואפילו היה הכותל משופע לצד אחד, אין אומרים הניחום בצד הגבוה ונתגלגלו.

ומדובר בדברים שאין הוכחה מאיזה צד הניחום, כגון מוכים או פלטה של כסף, אבל כגון סכין וכיס,

יש להניח שהניחום מכיוון הקת או השנצים (שרוך או רצועה לקשידה); הלכך היו כלפי פנים — הרי אלו של בעה"ב. כלפי חוץ — הרי אלו שלו (רב אשי).

פרשו רש"י ותוס' שמדובר בחפצים שניכר עליהם שמונחים שם זמן רב, כגון שהעלו חלודה, ולכך אפילו יש בהם סימן — כבר בקשו בעליהם ולא מצאו ונתיאשו. ומחציו ולפנים הרי הם של בעה"ב, שאינו שוכח חפציו ימים רבים. [או משום שאין יאוש מועיל בדבר שברשותו להפקיע בעלותו. רמב"ן ועוד].

ג. מצא בכותל (מחציו ולפנים) או בתוך הבית [וניכר שזו 'אבידה'], אם היה מושכר לאחרים — הרי אלו שלו. ואמר ריש לקיש משום בר קפרא: כגון שעשאו פונדק לשלשה בני אדם, שהמאבד מתיאש. והעמיד רב מנשיא בר יעקב, שעשאו פונדק לשלשה עובדי כוכבים (לפרש"י ורשב"א, אפילו לאחד. ולדעת התוס' שלשה דוקא. עמהרש"א). ורב נחמן אמר רבה בר אבוח: אפילו שלשה ישראל, מאחר ובקש מהשנים האחרים ולא החזירו לו, הריהו מתיאש (ואפילו יש בו סימן. תוס'). אבל השכירו לאחד — יש לילך אחר האחרון שגר שם, כי יש להניח שהדיירים הקודמים כבדו וחפשו בכל הבית טרם יציאתם.

א. אם מצא בגומה עמוקה או סדק עמוק וכד', שאינו נבדק בכיבוד — אפילו השכירו לאחד, אין הולכים אחר האחרון אלא הרי אלו שלו (עפ"י תוס').

ב. מבואר בתוס' (ואין בדבר מחלוקת. עש"ך רס, י) שאם עדיין השוכר גר שם — הוא האחרון. ואם בעל הבית דר עם השוכרים וכל השוכרים יצאו — הרי בעל הבית דר שם אחרון, ובין אם היו שם נכרים או יהודים — הרי אלו של בעל הבית, ואפילו אם אין סימן בחפץ, אינו מתיאש.

דין מעות שנמצאו בירושלים ובהר הבית — יתבאר אי"ה בשקלים יא.

דף כו

נו. מה הדין במקרים הבאים?

א. ראה סלע שנפל משנים, או משלשה — מה דינו?

ב. ראה שנפל זוז מחברו בחולות, ומצאו ונטלו, וראה שהמאבד מביא כברה לחפש בחול?

א. אמר רב נחמן: ראה סלע שנפל משנים — חייב להחזיר, שזה שנפל ממנו אינו מתיאש, כי מקוה שיחזיר לו זה שעמו על ידי שיתבענו (אם ע"י שיתבע ממנו להשבע (רש"י. וע' שו"ת הרשב"א ח"ב סח). או יתבענו בפני רבים ויתבייש ויודה (עתוס'). או שיתפוס משלו רא"ש). ואם אין יודע ממי נפל — יהא מונח בידו עד שיבוא אליהו.

אבל היו שם שלשה — אינו חייב להחזיר, שהמאבד מתיאש. אמר רבא: אם יש באבידה 'שוה פרוטה' לכל אחד מהם — חייב להחזיר אפילו בשלשה, כי אפשר שהם שותפים בו ונאמנים זה על זה ואין כאן יאוש (שאומר, אחד מן השותפים מצאה ולצערני הוא שותק ולאחר זמן ישיב לי). ויש אומרים שרבא אמר אפילו אין שם אלא שתי פרוטות חייב להחזיר, כי שמא שותפים הם ואחד מחל על חלקו לחבריו, והרי יש שוה פרוטה לכל אחד מהשנים. (וכן הלכה (רי"ף). ודוקא שתי פרוטות, אבל פחות מכן לא, שאין לחוש שמא מחלו השנים לאחד. (עפ"י רשב"א ורא"ש).